

Overvejelser:

Forslag til, hvornår forskellige genrer kan inddrages i undervisningen

Når vi møder lærere i forbindelse med kursusdage i genrepædagogik, bliver vi ofte spurgt om, hvornår det er passende at begynde at arbejde med de forskellige genrer. Der kan ikke gives noget entydigt svar på det spørgsmål, men ifølge Fælles Mål indgår elevernes sproglige udvikling på alle klassetrin, og der skal bl.a. arbejdes med berettende, instruerende, beskrivende, forklarende og argumenterende tekster i fagene, når det er relevant. Efter 2. klassetrin skal eleverne *have viden om genretræk ved enkle fortællende og informerende tekster* (FFM Dansk efter 2. klasse). De skal også *have viden om ord og udtryk i instruktioner og opgaver* (FFM Dansk efter 2. klasse), og de skal *kunne give og følge uformelle matematiske forklaringer* (FFM Matematik efter 3. klasse). Den argumenterende genre findes i undervisningen lige fra begyndelsen, men den er ikke specificeret i videns- og færdighedsmål efter 2. og 3. klasse i Fælles Mål. Man kan dog læse i Fælles Mål, at eleverne skal undervises, så de udvikler *færdigheder i at undersøge* (FFM Matematik efter 3. klasse og Natur/teknologi efter 2. klasse), *evaluere og forholde sig til* (FFM Dansk efter 2. klasse), og det er færdigheder, der er forudsætninger for den argumenterende genre. Genrerne er til stede på alle klassetrin, men der er skiftende fokus på dem, alt afhængigt af hvilket kernestof man arbejder med. Allerede i børnehaven møder børnene tekster i forskellige genrer og får lejlighed til at prøve at arbejde, lytte til og tale om disse på et niveau, der svarer til dette alderstrin. Afhængigt af lærerens bevidste valg bliver arbejdet mere eller mindre eksplicit. Nogle gange vælger jeg som lærer at lade eleverne møde en bestemt genre gentagne gange uden hverken at tale om struktur eller sproglige træk. Målet er da at skabe implicitte mønstre af genrer hos børnene. Andre gange vælger jeg at tale mere eksplicit om, hvordan en genre som for eksempel eventyret, en type narrativ, normalt indledes og afsluttes. Grænsen mellem implicit og eksplicit genrearbejde kan være lidt flydende. Lærere kan naturligvis påbegynde det eksplicitte arbejde tidligere, end det er angivet i skemaet, men ikke senere, for så er der risiko for, at eleverne ikke når deres overordnede mål. I genreskemaet præsenteres et forslag til, hvilke genrer der kan fokuseres på på forskellige klassetrin. Idéer til, hvordan læreren bevidst kan anvende genrer til at skabe implicitte mønstre uden at undervise eleverne, findes i de fremadrettede genreprogressioner. Det er ved hjælp af disse progressioner, at du som lærer kan finde en udviklingslinje i din undervisning. De grønne felter i genreskemaet går igen flere gange i hver genre, og meningen er ikke, at du skal gentage undervisningen fra sidste gang, men at du skal tage et skridt videre med at udvikle genren hen mod større kompleksitet.

Forslag til, hvornår forskellige genrer kan inddrages i undervisningen

	0. klasse	1. klassetrin	2. klassetrin	3. klassetrin	4. klassetrin	5. klassetrin	6. klassetrin
Argumenterende genre	Læreren anvender genren bevidst til at skabe implikerede mønstre hos eleverne	Læreren anvender genren bevidst til at skabe implikerede mønstre hos eleverne	Læreren underviser eleverne ved hjælp af undervisnings- og læringscirklen	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse
Forklaring	Læreren anvender genren bevidst til at skabe implikerede mønstre hos eleverne	Læreren anvender genren bevidst til at skabe implikerede mønstre hos eleverne	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring
Instruktion	Læreren anvender genren bevidst til at skabe implikerede mønstre hos eleverne	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse
Narrativ	Læreren anvender genren bevidst til at skabe implikerede mønstre hos eleverne	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring
Informerende beskrivelse	Læreren anvender genren bevidst til at skabe implikerede mønstre hos eleverne	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren konsolideres hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse
Berettende genre	Læreren anvender genren bevidst til at skabe implikerede mønstre hos eleverne	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren befastes hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Læreren underviser eleverne ved hjælp af cyklus for undervisning og læring	Genren befastes hos eleverne ved kontinuerlig anvendelse

Overvejelser: Forslag til metasproglig læring

Hvilken genre og hvilket sprogligt træk skal jeg begynde med? Det er et spørgsmål, som mange lærere stiller sig selv, når de er kommet i kontakt med genrepædagogikken. Genrer findes i alt, hvad vi laver i skolen og uden for skolen, men vi tænker ikke på, hvordan og hvornår vi anvender dem. Men allerede i børnehaven/0. klasse bør man påbegynde et mere bevidst arbejde med genrerne, ved at læreren skaber pædagogiske situationer, hvor børnene får lejlighed til at berette, beskrive, instruere, forklare og argumentere.

Det følgende forslag til metasproglig læring er skematisk og på ingen måde absolut. Nogle begreber kan man vælge at introducere på et tidligere tidspunkt og andre på et senere. Når begreberne er blevet introduceret, er det vigtigt, at de løbende dukker op i undervisningen. I gennemgangen tager vi ikke genrernes struktur op, som oftest indleder arbejdet med en genre. Her har vi udelukkende fokus på de sproglige træk. Uanset hvilken genre, man arbejder med, er det vigtigt at samtale om formålet med den genre, man netop er i gang med. Målet er jo, at eleverne på længere sigt selv vælger genre mere eller mindre implicit ud fra hensigt og formål med deres kommunikation.

Læringsforløbet er ikke baseret på forskning, men udelukkende på praksis. Vi forestiller os den som et levende redskab, der hele tiden bør være genstand for aktive læreres undersøgelse. Hvis I opdager, at rækkefølgen eventuelt bør ændres, så er det op til jer at ændre den.

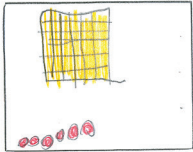
I dette materiale kan du også få hjælp til at forstå progressionen i *Fremadrettet evalueringsskema 1*, fordi hvert billede viser et forslag til bedømmelse med skemaet som basis.

Fælles Mål

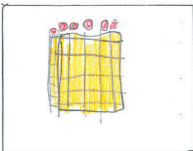
Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven har viden om træk ved sprog i forskellige sammenhænge (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven kan samtale om, hvad vi bruger sproget til (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven har viden om ord og udtryk i instruktioner og opgaver (FFM Dansk efter 2. klasse)

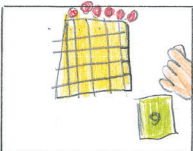
Hestespil



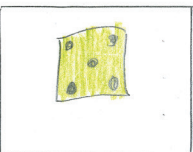
tag spille-
plade og
terninger
og brikker
frem



læg brik-
kerne bag
start LINJEN.



Kast
terningen.



Hvis tek-
ningen viser
fem så må
den gå et
felt frem

Fremadrettet evalueringsskema 1

Trin 8	(indhold)
Trin 6	(struktur)
Trin 2	(sprog)

Nr. 1 – Instruktion: Hvordan spiller man?

En enkel genre at begynde med er **instruktionen**, for eksempel i forbindelse med en gennemgang af skolens regler. Efterhånden kan man skrive instruktioner til spil sammen med eleverne. Her kan du introducere det metasproglige begreb **materiel proces**. Hjælp eleverne med at finde processen ved at spørge, hvad det er for et ord, der fortæller, hvad man skal gøre. Tal med eleverne om, hvorfor de materielle processer i en instruktion er placeret forrest i sætningen. Brug ordet **bydeform** eller – om du vil – **imperativ**.

i går to .1.B i Skoethal.
da vi kom der hen kunne vi som hade
skoet gænen og kiedom. mendi andra
skulle talia skoet. senre da vi korete
tall baile til skolen syntes vi at det var
dan best da i VoraS liv.

Laura .1.kl

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven har viden om genre-træk ved enkle fortællende tekster (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven har viden om træk ved sprog i forskellige sammenhænge (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven kan samtale om, hvad vi bruger sproget til (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven har viden om berettende fremstillingsformer (FFM Dansk efter 2. klasse)

Fremadrettet evalueringsskema 1

Trin 3 (indhold)
Trin 3 (struktur)
Trin 5 (sprog)

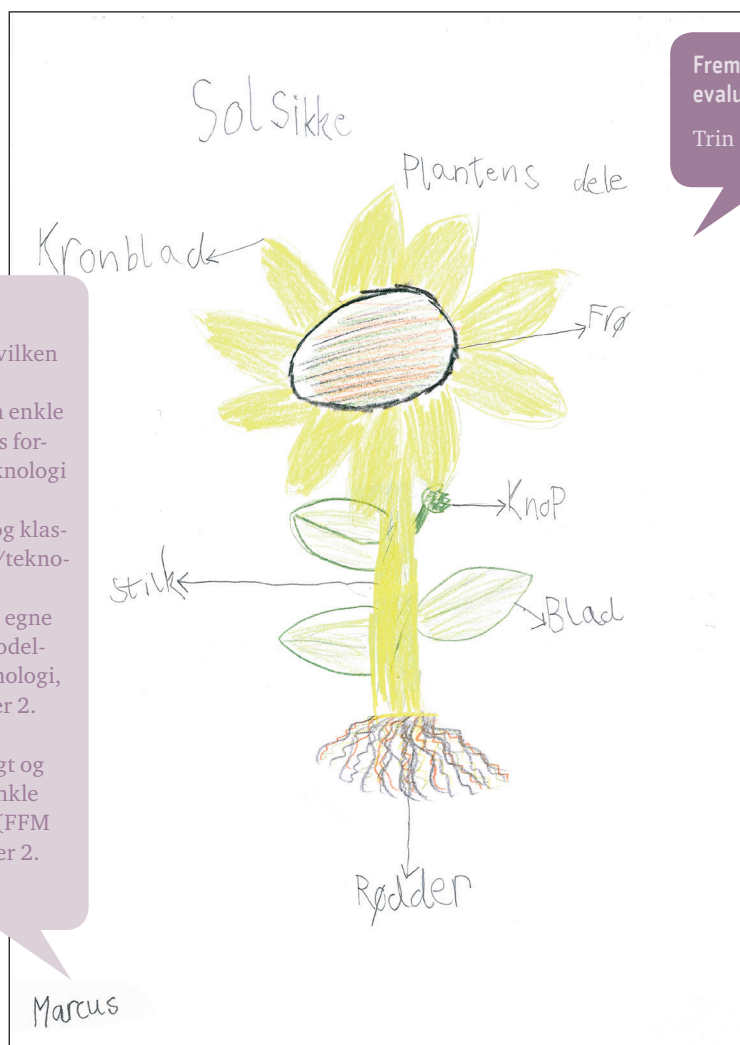
Nr. 2 – Personligt berettende genre: Hvad skete der i 1. b i går?

Når eleverne kan skrive lidt længere tekster, kan man introducere **den personligt berettende genre**, som de allerede har stiftet bekendtskab med i mundtlig form. Genren egner sig til at præsentere begrebet **tidsord**, som er vigtigt i alle genrer i beretterfamilien. Tidsord markeres normalt med blå. Bed eleverne om at pille de ord ud, der fortæller om, hvornår noget skete. Marker ordene med blå. Tal med eleverne om, hvor i teksten de finder ordene, og hvorfor det er sådan. Genopfrisk bekendtskabet med materielle processer, men nu i præteritum. Brug ordet **datid** eller **præteritum** eller begge. Gør eleverne opmærksomme på forskellen mellem imperativ og præteritum, og hvorfor man anvender forskellige former om processen. Fortæl også om betydningen af et **evaluende sprog** – et sprog, der udtrykker tanker og følelser.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven har viden om enkle naturfaglige teksters formål (FFM Natur/teknologi efter 2. klasse)
- Eleven kan sortere og klassificere (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)
- Eleven kan beskrive egne undersøgelser og modeller (FFM Natur/teknologi, kompetencemål efter 2. klasse)
- Eleven kan mundtligt og skriftligt anvende enkle fagord og begreber (FFM Natur/teknologi efter 2. klasse)



Fremadrettet
evalueringsskema 1

Trin 1 (indhold)

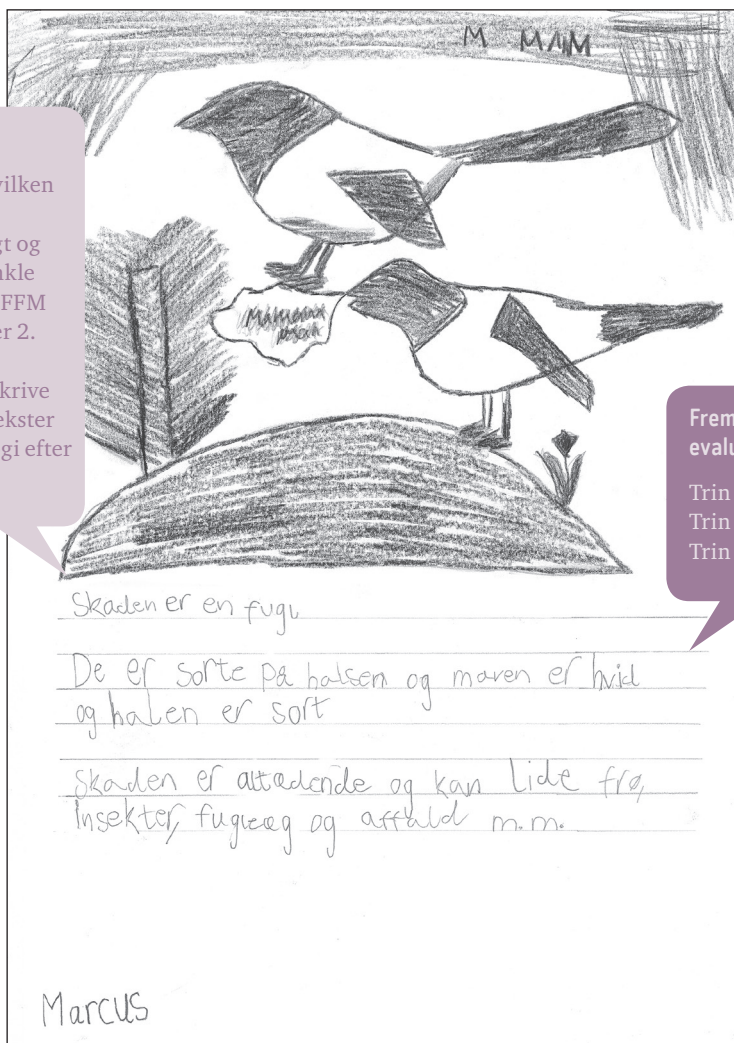
Nr. 3 – Komponentbeskrivelse: Hvilke dele består en plante af?

Tidligt i skoleforløbet nedbryder vi helheder i dele og sætter navn på delene, for eksempel på en plantes forskellige dele. Hermed har vi allerede lavet en første, enkel komponentbeskrivelse. Sørg for at fortælle eleverne, at de har lavet deres første **komponentbeskrivelse**.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan mundtligt og skriftligt anvende enkle fagord og begreber (FFM Natur/teknologi efter 2. klasse)
- Eleven kan læse og skrive enkle naturfaglige tekster (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)



Fremadrettet evalueringsskema 1

Trin 4	(indhold)
Trin 3	(struktur)
Trin 6	(sprog)

Nr. 4 – Informerende beskrivelse: Hvordan lever skaden?

De fleste små børn interesserer sig for dyr, og på et tidligt tidspunkt begynder man også i skolen at arbejde med såkaldte faktatekster om dyr. Her kan man passende præsentere den **informerende beskrivelse** i en enkel udgave. Eleverne lærer at inddеле teksten i afsnit med forskelligt indhold, der svarer til spørgsmålene: Hvilken slags dyr er det? Hvordan ser det ud? Hvor lever det? Hvad spiser det? Hvad ved du om dyrets unger? Gør eleverne opmærksomme på de **relationelle processer** og *har*. Du kan nøjes med at fortælle eleverne, at disse to processer er almindelige i informerende beskrivelser. Du kan foreslå, at de indleder sætningerne med dyrets navn, deltageren i processen. Skridt for skridt skiftes dyrets navn ud med andre **deltagere**, pronominer og synonymmer, for eksempel fugl i stedet for skade.

Det er også muligt at arbejde i længere tid med disse begreber. Introducer efterhånden begrebet **tempus**, og sammenlign tempus i den personligt berettende genre med tempus i den informerende beskrivelse.

Brachiosaurus

Brachiosaurus var et krybdyr.

Brachiosaurus levede for 100 millioner år siden i kridttiden.

Brachiosaurus var den højeste af dinosaurerne.

Brachiosaurus havde lang hals.

Brachiosaurus levede af blade og vådt græs.

Brachiosaurus fjender var kødæderne.

Dinosaurer lægger mellem 15 og 20 æg. Senere udklækkes æggene og der kommer små dinosaurer ud.

Fremadrettet evalueringskema 1

Trin 4 (indhold)
Trin 3 (struktur)
Trin 9 (sprog)

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan sortere og klassificere (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)
- Eleven kan læse og skrive enkle naturfaglige tekster (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)

Nr. 5 – Informerende beskrivelse: Hvad er en brachiosaurus?

Efterhånden er det passende at løfte arbejdet med informerende beskrivelser op på et mere avanceret niveau. Fortsæt gerne med nogle nye dyr. Genopfrisk spørgsmålet om, hvilken slags dyr det er, og præsenter begrebet klassificering. I forbindelse med at ordet klassificering bliver introduceret, kan det være en god idé at undersøge nominalgrupper med klassificeringer. Lad eleverne tale sammen om forskellen i information, hvis man for eksempel siger, at det er en dinosaur eller en kødædende dinosaur, hvis man siger fugl eller trækfugl.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan udarbejde enkle tekster med titel, start, midte og slutning (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven kan udarbejde æstetiske tekster (FFM Dansk efter 4. klasse)
- Eleven kan identificere elementer i teksten, som skaber sammenhæng (FFM Dansk efter 4. klasse)



pige og fisken
 Der var engang en
 pige. Hun ville gå
 hen til en stor sø
 for at fodre sin fisk.
 Hun gik derhen.
 Så kiggede hun ned
 i søen. Men hun så
 ingenting. Men hun
 så sig tilbage. Da
 så hun nogle små
 bloddråber så fulgte
 hun efter sporet.
 Hun så sin søde fisk.
 Men det var kun
 fiskeskelettet der var
 tilbage. Hun begyndte at
 græde fordi nogen havde
 fanget den.

Fremadrettet evalueringskema 1

Trin 7-8 (indhold)
 Trin 6 (struktur)
 Trin 7 (sprog)

Nr. 6 – Narrativ: Hvad skete der med fisken?

Nu kan det være et godt tidspunkt for eleverne at begynde at fremstille egne narrativer. Det er en af de mest almindelige genrer i skolen og eleverne har formentlig allerede stiftet bekendtskab med den mange gange i mundtlig fremstilling. Måske har de også fundet på deres egne små fortællinger med en begyndelse, midte og slutning. Her foreslår vi, at man præsenterer begreberne **orientering** og **komplikation** eller **problem** og **løsning**. Løsningerne bliver ofte summariske eller magiske på dette trin.

Det er også en god idé at udvikle metasproget omkring **deltagerne**. Genopfrisk begrebet **nominalgrupper** fra trin 5 i den metasproglige læring i teksten ovenfor. Sammenlign nominalgrupperne i en narrativ med dem i en informerende beskrivelse. I en narrativ er de ofte kortere, og det er ikke lige så almindeligt med klassificeringer, men det kan forekomme, for eksempel bloddråbe eller yndlingsfarve. I teksterne markeres deltagerne normalt med rødt, processer med grønt og tidsord og andre omstændigheder med blå. Når eleverne begynder at få styr på at udbygge deltagerne til korte nominalgrupper, kan man præsentere et nyt begreb, nemlig **forbindere**: Det er de ord, der binder sætninger sammen til en helsætning. "Hun ville gå ud til en sø. Hun ville fodre sin fisk" bliver til: "Hun ville gå ud til en stor sø **for at** fodre sin fisk." Prøv at opfordre eleverne til at koble deres sætninger sammen, når det kan lade sig gøre.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan læse og skrive enkle naturfaglige tekster (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)
- Eleven kan formidle egne data mundtligt og skriftligt (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)

Fra æg til sommerfugl

Dagpåfugleøje er et indsægt med vinger. Alle sommerfugle har fire ben, men de er skjulte.

Sommerfugle udvikles fra æg til sommerfugl. Det hedder fulstændig forvandling. Hannen og hunnen parre sig. Hunnen lægger sine æg under brandølle blade. Æggene ligger længe under bladene.

Æggene udvikles til larver. Larverne udvikles til pupper. En puppe er stor med en hård skal. Når sommerfuglen kommer ud af puppen, er den slimet, og det tager lang tid for den at klæmme sig ud.

Sommerfuglen skal tørre 30 min. inden den flyver sin vej.

Fremadrettet evalueringskema 1

Trin 3	(indhold)
Trin 8	(struktur)
Trin 8 og 10	(sprog)

Nr. 7 – Sekventiel forklaring: Hvordan bliver en ny sommerfugl til?

Allerede på de yngste klassetrin kan man begynde at arbejde med **sekventielle forklaringer**, der forklarer forandringsprocesser, som eleverne selv kan iagttage, for eksempel frøens eller sommerfuglens livscyklus. Elevernes færdighed i at forklare den proces, som de har observeret, støttes af, at de lærer begrebet **temaprogression** at kende og tilegner sig dette. Det betyder, at slutningen af en sætning bliver taget op i næste sætning.

Min fiskedag

Min dag startede med at mig og hele fiskegruppen mødtes i skolegården for at gå ud og fiske ved fjorden. Det var spændende at tage ud og fiske med hele klassen. Vi skulle stå på række 2 og 2 og gå til bussen.

Da bus 220 til Roskilde kom, stod vi på bussen. Vi fulgtes med en anden gruppe, og Hassan drillede med trykke på stopknappen ved hvert stoppested. Takket være ham tog det 45 min. inden vi var fremme.

Da vi nåede frem stod vi af ved stationen og gik over et torv og rundt om en kirke. Vi gik også gennem park med høje træer. Der var helt stille og fredfyldt.

Vi så ikke Bent som var fiskeekspert og som skulle lære os, hvordan man fisker. Viggo så ham og sagde til os alle at han havde set ham. Anna ringede til Bent for at få ham til at komme hen til os.

Da Bent kom, gik vi med ham til fiskepladsen. Den anden fiskegruppe gik hen og fiskede et andet sted. Bent gik med den anden gruppe. Der var to andre der gik med os som hed Frederik og Andreas. De hjalp os med at binde knuder på snøren og med at kaste krogen i vandet.

Efter lang tid var det tid til at spise. Inden vi spiste fik vi nogle kasketter, som der stod sportsfiskerne på. Vi gik op til parken og spiste vores madpakker. Bagefter legede vi gemmeleg vi daseskjul. Et kvarter senere sagde Anna at vi skulle til at tage tilbage til skolen. Vi tog bussen den anden vej.

Min dag var perfekt og sjov, men også lidt træls, fordi jeg kun fangede tre bitte små fisk.

Fremadrettet evalueringsskema 1

Trin 6 (indhold)
Trin 5 (struktur)
Trin 9 og 12 (sprog)

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan iagttage, at sprog bruges forskelligt afhængigt af situationen (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven kan udarbejde æstetiske og faglige tekster (FFM Dansk efter 4. klasse)
- Eleven kan udtrykke sig om tekstens univers (FFM Dansk efter 4. klasse)

Nr. 8 – Personligt berettende genre: Hvad skete der?

I arbejdet med narrativer og den personligt berettende genre er det nu passende at begynde at udvikle det **evaluerende sprog** og de mange forskellige måder, det kan udformes på, for eksempel med deltagere/adjektiver, der udtrykker vurderinger (roligt, fredeligt). Prøv at sammenligne det evaluerende sprog i en af beretterfamiliens genrer med **det objektive sprog** i nogle af faktafamiliens genrer, for eksempel i forskellige slags rapporter (informerende beskrivelse og komponentbeskrivelse).

Sådan fisker man!!!

Du skal bruge: En fisketang

En line

En krog

En flyder

To lod

Madding for eksempel orme eller larver

Hvordan gør man:

1. Vær ved en å, en sø eller ved havet.
2. Sæt linen fast på fiskestangens ende.
3. Sæt flyderen på linen.
4. Sæt loddet fast ved flyderen.
5. Bind krogen fast for enden af linen.
6. Sæt madding fast på krogen.
7. Kast linen i vandet og vent.

Husk ikke at kaste affald i vandet. Hvis du kaster affald i vandet, kan fiskene ikke leve der længere.

Når man fisker skal man være stille, så man ikke skræmmer fiskene. En anden vigtig egenskab er tålmodighed.

**Fremadrettet
evalueringskema 1**

Trin 14 (indhold)
Trin 8 (struktur)
Trin 4 (sprog)

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven har viden om træk ved sprog i forskellige sammenhænge (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven kan læse og skrive enkle naturfaglige tekster (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)

Nr. 9 – Instruktion: Hvordan gør man?

Nu er det passende at udvikle instruktionerne, som eleverne ofte kommer i kontakt med i form af opskrifter. I opskrifter er **mådesomstændigheder** vigtige ord, der siger noget om, hvordan tingene skal gøres (forsigtigt, hurtigt, under omrøring). Gør eleverne opmærksom på disse vigtige ord i en opskrift, og tal med dem om, hvorfor de er så vigtige. Mådesomstændigheder er vigtige i de fleste instruktioner ligesom stedsomstændigheder, der svarer på spørgsmålet om hvor (i gryden, på bordet, i toppen af fiskestangen). Når du arbejder med eleverne, markeres mådesomstændigheder med blå ligesom tidsordene. Her er **stedsomstændighederne** markeret med sort af tekniske årsager, og nogle mådesomstændigheder har eleven ikke fået med. Nu kan det være det rigtige tidspunkt at lade de nye begreber, der er blevet introduceret, få lov at bundfælde sig, før man går videre med nye udfordringer.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan anvende enkle kort herunder digitale kort (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)
- Eleven kan læse og skrive enkle naturfaglige tekster (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)

Djursland

Djursland er en halvø, på den østlige del af Jylland. Set fra oven ligner det en næse.

Landskabet

Naturen på Djursland er meget forskellig. I Syd findes Mols bjerge som er et bakket landskab. Midt gennem Djursland er der en 15 km lang udtørret sø. Mod nord er der lave sandbakker og her er også den mest skovrige del af halvøen.

Kysten

Nordkysten er ca. 25 km lang vandet Sandkyst. Østkysten er ca. 50 km lang og består mest af stenstrande. Her kan man snorkle og dykke.

**Fremadrettet
evalueringsskema 1**

- | | |
|---------|------------|
| Trin 4 | (indhold) |
| Trin 6 | (struktur) |
| Trin 13 | (sprog) |

Nr. 10 – Komponentbeskrivelse: Hvilke naturmiljøer findes i Halland?

Komponentbeskrivelsen er en almindelig såkaldt faktatekst og kan behandle alt lige fra planter og dyrs forskellige dele til blodomløbs dele og naturmiljøer i Sverige. Genopfrisk begrebet stedsomstændigheder, som er vigtigt i mange komponentbeskrivelser. Introducer begrebet **på tema-plads**, først i sætningen. Tal med eleverne om, hvorfor de tror, at stedsomstændighederne ofte står på themaplads, når man for eksempel beskriver naturmiljøer. Når der ikke er en deltager på tema-plads, men for eksempel en stedsomstændighed, taler man om **markeret tema**. Når man anvender et markeret tema, bliver der mere fokus på sætningen, især på indledningen. Prøv at sammenligne med den personligt berettende genre og de ord, der normalt står på themaplads der. Begrebet themaplads er et effektivt redskab, som med fordel kan introduceres tidligere, for eksempel når man arbejder med den personligt berettende genre.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan anvende enkle kort herunder digitale kort (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)
- Eleven kan læse og skrive enkle naturfaglige tekster (FFM Natur/teknologi efter 4. klasse)

Sydkysten er bugter og vige
her er både sand- og sten-
strand.

Byer

Grenå er den største by. Her
bor ca. 14.500 indbyggere.

Grenå ligger langt med øst
og man kan sejle til Anholt
og Sverige. En anden vigtig
by er Skeltøft hvor der
er mange turister om
sommeren.

Fremadrettet evalueringskema 1

- | | |
|---------|------------|
| Trin 4 | (indhold) |
| Trin 7 | (struktur) |
| Trin 13 | (sprog) |

Nr. 11 – Komponentbeskrivelse: Hvilke naturmiljøer findes i Halland?

I faktafamiliens genrer er det ofte vigtigt at gøre brug af **modalitet** (omtrent, nogle gange, ofte, kan, sandsynligvis) for at påpege, at tingene ikke er absolutte, og at man er indstillet på at lytte til andre. Introducer begrebet, når du arbejder med informerende beskrivelser af forskellig art.

Ked af det, glad, græder, griner

Det var jul og i Lille Skovby havde alle børn juleferie.

En pige som hed Andrea var altid ensom.

Til hun fik nye naboer.

Det var en dreng som hed Frede, og som var lige så gammel som Anna – 12 år.

Fordi det var juleferie sagde Fredes forældre.

- Gå ud og find nogle venner.

Frede ville ikke, men gjorde det alligevel for at gøre sine forældre glade.

Andrea så Frede og kunne se at han var genert og ked af det. Der for gik hun hen til ham og sagde:

- Velkommen til Lille Skovby

Frede blev glad og sagde tak.

Frede lærte hinanden at kende og efter en uge blev de bedste venner.

De skulle de bygge en snemand. Den blev rigtig fin og bagefter gik de hjem hver for sig. Men klokken 12 om natten kete der noget mystisk snemanden vågnede til live og begyndte at røre på sig, men ingen så det.

Snemanden vågnede så han det smukkeste i hele sit liv. Han så en kakkelovn.

Frede forstod at de ikke hørte sammen. For hun er ild og han er vand.

Frede fik kakkelovnen også liv og hun så snemanden og blev forelsket i ham.

Frede på hinanden meget længe og uden at sige noget forsøgte de at vise, at de kunne lide hinanden.

Frede så sådan i flere uger indtil en dag i slutningen af februar. Snemanden smeltede hurtigere og hurtigere og kakkelovnen gik i panik og blev bange. Så kan dagen hvor snemanden var væk og kakkelovnen begik selvmord. Frede iskoldt vand på sig selv. To uger senere kaldte Andreas forældre på hende. De så kede af det ud.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan iagttage, at sprog bruges forskelligt afhængigt af situationen (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven har viden om samspil mellem tekst og læser (FFM Dansk efter 2. klasse)
- Eleven kan udarbejde æstetiske tekster (FFM Dansk efter 4. klasse)
- Eleven kan udtrykke sig om tekstens univers (FFM Dansk efter 4. klasse)

Fremadrettet evalueringskema 1

- Trin 12 (indhold)
- Trin 10 (struktur)
- Trin 11 (sprog)

Nr. 12 – Narrativ: Hvad skete der i Lille Skovby?

I en narrativ er det ikke kun vigtigt med tidsord og materielle processer, der driver handlingen fremad. Det er også vigtigt med et evaluerende sprog, der giver teksten kulør. En del af det evaluerende sprog er **beskrivende materielle processer**, der skaber billeder i læserens hoved. Introducer også begreberne **verbale processer** (sagde, skreg, råbte) og **mentale processer** (syntes).

Fremadrettet
evalueringsskema 1

Trin 4 (indhold)
Trin 5 (struktur)
Trin 13 (sprog)

Tag til Bornholm! Jeg synes at du (skal) tage til Bornholm. Der findes mange gode grunde til hvorfor Bornholm er et besøg værd. Du kan blandt andet besøge berømte historiske steder eller tage en tur i Brøndegårdshaven. Du har mulighed for at holde til i byen og være sammen med en masse andre mennesker eller tage ud i den fredelige og smukke natur. For det første er Bornholm et besøg værd på grund af den specielle natur, der adskiller sig meget fra resten af Danmark. På øen ligger grundfjeldet lige under jordens overflade og derfor er klipper meget normale, især på den nordlige del af Bornholm. Desuden er der flotte skovområder og smukke søer, som er opkaldt efter ødelstene. Der er både Søfisen, Smaragsøen, Rubinøen og Opalsøen. Hvis du har lyst kan du tage en svømmetur i en af dem, og hen over Opalsøen er der endda en svævebane, som du kan prøve, hvis du ikke er bange for højder, fart eller vand. For det andet kan hele familien have en rigtig god dag i Brøndegårdshaven. Det er en forlystelsespark ligesom Tivoli hvor der både er vandland, rutsjebaner og minigolf. For det tredje er Bornholm kendt for en lille trødder hedder Krølle-Bølle som tit laver ballade. Du kan købe en masse souvenirs med trødden på. Der findes både postkort, kopper, nøgleringe og bamser med Krølle-Bølle. Der er endda en is som er opkaldt efter ham. Hvis du er mere sulten kan du også tage til Bornholm	for at spise det berømte stykke smørrebrød "Sol over Gudhjem" som er et stykke brød med røget sild, rå æggeblomme og løg på. For det fjerde har Bornholm mange turistattraktioner som for eksempel Ekkodalen, Rokkestenen, de fire rundkirker og Hammershus. Hammershus er en ruin af en gammel borg fra middelalderen og den er den største i Nordeuropa. Hvis du tager til Hammershus kan du bade i Opalsøen eftersom den ligger tæt på. Hvis du gerne vil være lidt i fred er det en god idé at tage til Bornholm på et tidspunkt hvor alle andre ikke har sommerferie men der kan stadig være sol og så kaldt for Solskinsøen som kun varer i nogle minutter end resten
--	---

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan relatere viden fra Natur/teknologi til sig selv og det nære område (FFM Natur/teknologi efter 2. klasse)
- Eleven kan identificere elementer i teksten, som skaber sammenhæng (FFM Dansk efter 4. klasse)

Nr. 13 – Argumenterende genre: Hvorfor skal jeg netop besøge Bornholm?

Når klassen arbejder med den argumenterende genre, er det et godt tidspunkt at præsentere **forbindere, der forbinder idéer** (for det første, for det andet og desuden). Det er også en god idé at introducere begrebet **årsagsforbindere** (fordi, eftersom). Genopfrisk gerne mentale processer og modalitet.

Frøeksperiment

1. Hent to sterile plastikskåle.
2. Læg et tyndt lag jord i den ene skål og lidt vat i den anden.
3. Navngiv skålene: med jord, uden jord
4. Læg derefter 10 frø i hver skål
5. Sprøjt vand på begge skåle til det bliver fugtigt.
6. Placer derefter skålene på en solrig og varm plads.

Fremadrettet evalueringskema 1

- | | |
|---------|------------|
| Trin 15 | (indhold) |
| Trin 8 | (struktur) |
| Trin 8 | (sprog) |

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan gennemføre enkle systematiske undersøgelser (FFM Natur/teknologi efter 6. klasse)
- Eleven kan mundtligt og skriftligt udtrykke sig med brug af naturfaglige og teknologiske fagord og begreber (FFM Natur/teknologi efter 6. klasse)
- Eleven kan læse og skrive naturfaglige tekster (FFM Natur/teknologi efter 6. klasse)

Nr. 14 – Instruktion: Hvordan gør man?

Instruktioner i matematik og natur/teknik kan ofte byde på uanede vanskeligheder for eleverne, især for elever med anden sproglig baggrund, fordi de har en kompliceret referencebinding. Introducer begrebet referencebinding for eleverne, samtidig med at I leder efter forskellige navne på de samme deltagere i natur/teknik-tekster og matematikopgaver. Repeter begreberne materielle processer, deltager, stedsomstændigheder og nominalgrupper. De to sidste punkter hører hjemme i slutningen af mellemtrinnet.

Hvorfor bliver der krig?

Krig er når mennesker skændes og ikke kan blive enige med hinanden. Det er forskellige ting mennesker kriger om. Det kan være:

Penge er årsagen til at der bliver meget krig i verden. Der findes mange lande som ikke har penge, og som går i krig fordi de vil have mere.

Magt er en anden grund til at der bliver krig. Magt er når en person eller en gruppe vil tage over og bestemme over folket. De vil også have at mennesker skal synes det samme som dem så det bliver let at få dem med sig. Mennesker med magt er ofte gode til at overbevise andre.

Religion er også med til at gøre at der bliver krig. Mennesker har deres egne religioner, men der findes også mange mennesker som hader andres religioner. De synes at det de mener og gør er det eneste rigtige og derfor bliver der krig.

Land kriger man meget om fordi man vil have et større land og måske har andre lande adgang til natur som de vil have, og det skaber krig. Mange dør. Det kan være børn, kvinder og gamle mennesker som skades og dør. Krig gør at landet bliver fattigere, og mennesker får det værre.

Et land overfalder et andet land vil det land gøre gengæld og det er hævn. De vil slå tilbage og vise at de ikke er bange. Hævn skaber også krig.

Der er mest de her ting der gør at der bliver krig i verden. Mennesker går i krig af forskellige årsager.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan formulere enkle historiske problemstillinger (FFM Historie efter 6. klasse)
- Eleven kan forklare historiske fortællingers sammenhæng med fortidsfortolkninger og nutidsforståelser (FFM Historie efter 6. klasse)

Fremadrettet evalueringskema 1

Trin 7	(indhold)
Trin 9	(struktur)
Trin –	(sprog)

Nr. 15 – Faktoriel forklaring: Hvorfor er der krige?

Hyperthema vil sige, at den første sætning i et afsnit giver en forståelse af afsnittets indhold, lidt i stil med en overskrift. I faktorielle forklaringer er hyperthemaerne ofte tydelige, og derfor er det en god idé at indlære begrebet, når man arbejder med temaer, der inkluderer denne type forklaringer.

Kost, hvile og motion

For at du skal have det godt og være på toppen skal kost, hvile og motion være i balance.

Fysisk aktivitet er godt for alle. Det har positiv indvirkning på vores sundhed. Men skal tænke på at spise ordentligt. Gør man ikke det kommer kroppen lettere til skade. Kulhydrater giver energi, og når de er brugt op går du i stå.

Drik når du træner. Hav altid en drikkedunk med. Uden vand bliver dine præstationer dårligere. Det er vigtigt at du drikker vand og ikke saft for sukker nedbryder bare kroppen. Det er vigtigt at sprede energien over hele dagen. Derfor skal du spise ordentligt gennem hele dagen og efter træning er et godt at fylde på med mere energi. Det er vigtigt at spise morgenmad, frokost, mellemmåltider, frugt og aftensmad.

Husk at kroppen ikke kun behøver træning og mad. Den har også brug for hvile. Når man hviler sig kommer kroppen sig. Hvis man ikke giver kroppen hvile så orker man ikke at træne, man slider kroppen og får lettere skader. Kroppen skal have en chance for at hvile, og når man har hvilet får man ny energi.

Gør du sådan her får din krop det godt.

Fælles Mål

Hvilke færdigheder/hvilken viden udvikles her?

- Eleven kan diskutere årsager til sund og usund livsstil (FFM Natur/teknologi efter 6. klasse)
- Eleven kan argumentere om enkle forhold inden for natur og teknologi (FFM Natur/teknologi efter 6. klasse)

Fremadrettet evalueringskema 1

Trin 4-5 (indhold)
Trin 6 (struktur)
Trin 21 (sprog)

Nr. 16 – Argumenterende genre: Hvorfor skal jeg spise sundt og dyrke motion?

I den mere sagligt argumenterende genre er nominaliseringer almindelige ligesom i de fleste forklaringer i lidt mere avancerede tekster. I den argumenterende genre finder man ofte nominaliseringerne på themaplads i sætningen. Præsenter begrebet på mellemtrinnet, og gå systematisk til værks med at skifte fra verbum til substantiv, bryder-brydning, deler-delning osv.

Overvejelser: Forbindere i forskellige genrer

Konjunktioner og konnektiver er ord, der binder sætningsdele og sætninger sammen. Gibbons (2010:241) kalder disse vigtige ord for konnektorer, og Hedeboe & Polias (2008:165) betegner dem konnektiver. Vi har valgt at benævne disse ord forbindere. Forbindere binder sætninger og større tekstafsnit sammen og viser, hvordan relationen er mellem idéer i en tekst. Ofte finder vi dem i begyndelsen af sætninger eller afsnit eller mellem sætninger, og de signalerer, hvad det er for en slags information, der nu følger. Alt afhængigt af genre anvendes forskellige forbindere mere eller mindre frekvent. Hyppige forbindere i berettende genrer er for eksempel ord, der udtrykker tid, mens det i argumenterende genrer og diskussioner er mere almindeligt med ord, der ordner idéer. Det er meget vigtigt, at eleverne får en forståelse af, hvilken funktion disse ord har i forskellige tekster, og læreren kan med fordel hænge placher op i klasseværelset med forskellige forbindere, således at der ikke kun er fokus på de fagspecifikke ord i tekster. Omstændigheder er ord og ordgrupper, der fortæller noget om, hvor, hvornår, hvordan, med hvem eller hvorfor processer foregår. Man kan have behov for at adskille forbindere og omstændigheder. For overblikkets skyld har vi skrevet dem sammen i tabellen her på dvd'en, men hvis du vil holde dem adskilt, kan du få hjælp fra bogen. Mange forbindere forekommer i alle genrer, men vi har udvalgt nogle af de genrer, hvor ordene hyppigt forekommer.

Forbindere i forskellige genrer

Ord, der udtrykker tid siden, bagefter, senere, endelig, før, derefter, samtidig, til sidst, i samme øjeblik, lidt efter, indtil videre, pludselig, nu Forekommer hyppigt i: Berettende genre Narrativer Instruktioner Anmeldelser Biografier	Ord, der ordner idéer for det første, for det andet, for det tredje, endelig, fordi, først og fremmest, kort sagt, opsummerende, indledningsvis, i korthed Forekommer hyppigt i: Argumenterende genre Diskussioner Responser
Ord, der udtrykker årsag og konsekvens derfor, således, følgelig, som konsekvens af, som resultat af, afhængigt af, på grund af Forekommer hyppigt i: Forklaringer Argumenterende genre Diskussioner Responser	Ord, der sammenfatter og konkluderer kort sagt, opsummerende, endelig, konkluderende, sammenfattende Forekommer hyppigt i: Argumenterende genre Diskussioner Responser
Ord, der tilføjer informationer og udvider og, også, desuden, endvidere, lignende, såvel ... som, foruden, frem for alt, for øvrigt, bortset fra Forekommer hyppigt i: Alle genrer	Ord, der klargør eller udvikler med andre ord, for eksempel, netop, præcis, det vil sige, på anden måde, jeg mener, faktisk Forekommer hyppigt i: Argumenterende genre Diskussioner Responser
Ord, der sammenligner på tilsvarende/på samme måde, som, ligesom, også Forekommer hyppigt i: Informerende beskrivelser Argumenterende genre Diskussioner	Ord, der kontrasterer imidlertid, alligevel, trods, i hvert fald, på den anden side, tværtimod, derimod, men, i stedet Forekommer hyppigt i: Alle genrer

Overvejelser: Genrepædagogik og Fælles Mål

En vigtig del af undervisningen går ud på, at eleverne udvikler en række færdigheder og strategier, og at man løbende evaluerer og bedømmer udviklingen af dette arbejde. Ved hjælp af genrepædagogikken får eleverne mulighed for *gennem sproget* at udvikle en række færdigheder og strategier, for eksempel at kommunikere, argumentere, tage stilling og analysere.

I Fælles Mål forpligtes lærere i alle fag til at støtte elevernes sproglige udvikling med særligt fokus på faglig læsning og dansk som andetsprog (FFM Sproglig udvikling).³ Elevernes sproglige udvikling er en del af alle fag og indgår også i kompetencemålene for hvert enkelt fag. I oversigten på næste side kan du se nogle af de sproglige færdigheder i de forskellige fag (jævnfør FFM), som kan udvikles med genrepædagogikken. Vær opmærksom på, om hver elev gennem din undervisning får mulighed for at udvikle disse færdigheder, og evaluer derefter, om eleven faktisk har udviklet dem ud fra de mål, I har opstillet. Hvis ikke, bør du overveje, hvad det kan skyldes: Udformningen af undervisningen? Har eleven haft lejlighed til at træne disse færdigheder? Kan der være andre årsager?

³ <http://www.emu.dk/modul/sproglig-udvikling-intro>

Færdigheder, som eleven skal udvikle, og som læreren skal bedømme, om eleven har udviklet

Fag	Færdighed
Humanistiske fag	
Dansk	• Læse • Kommunikere • Diskutere • Vælge • Identificere • Finde • Samtale • Formulere spørgsmål • Fortolke • Sammenfatte • Præsentere • Fremlægge • Evaluere • Vurdere • Søge • Strukturere • Sammenholde • Forklare • Undersøge • Disponere • Anmelde • Argumentere • Informere • Analysere • Opstille mål • Tilrettelægge • Udarbejde enkle tekster med titel, start, midte og slutning • Udarbejde multimodale, æstetiske og faglige tekster • Udarbejde anmeldelser, instruktioner og fagtekster • Udarbejde dramatiske, dokumentariske og interaktive produkter • Udarbejde opinions- og ekspressive tekster • Skabe fælles fortællinger • Fremstille sammenhængende tekster i forskellige genrer og stilarter • Formulere egne oplevelser og sansninger i æstetisk sprog • Få øje på sproglige træk • Iagttage at sprog bruges forskelligt afhængigt af situationen • Iagttage forskelle på talt sprog, skrevet sprog og andre modaliteter • Iagttage ord, begreber og sætninger i fagsprog • Orienter sig i tekstens dele • Følge forløb og komposition i komplekse tekster • Vurdere tekstens afsender og målgruppe • Karakterisere og diskutere sprog i forskellige situationer • Kritisk vurdere teksters udsagn på baggrund af kontekst • Undersøge samspil mellem genre, sprog, indhold og virkelighed

Fag	Færdighed
Humanistiske fag	
Dansk	• Give respons på teksters genre, struktur og formål • Respondere kriteriebaseret på virkemidler • Respondere på forholdet mellem produktion og genre
Dansk som andetsprog, supplerende undervisning	• Læse, forstå og vurdere tekster i forhold til genre og fag • Skrive reflekteret i forhold til genre og fag • Udtrykke sig i et nuanceret talesprog afpasset efter situation, fag og samtalepartner • Fortælle • Fremlægge • Stille og svare på spørgsmål • Anvende turtagningsprincipper • Formidle • Undersøge • Kommunikere • Diskutere • Resumere • Disponere • Organisere • Reflektere • Argumentere • Vurdere • Målrette • Perspektivere • Vælge kommunikations-, skrive- og læsestrategier i forhold til genre, fag og kontekst • Skrive berettende, instruerende, forklarende og argumenterende tekster
Dansk som andetsprog, basisundervisning	• Læse, skrive, lytte og udtrykke sig i enkelt talesprog • Fortælle • Fremlægge • Stille og svare på spørgsmål • Anvende turtagningsprincipper • Organisere sin tekst i forhold til kontekst • Undersøge
Engelsk	• Sammenligne • Argumentere • Forstå • Beskrive • Kommunikere • Udveksle informationer og synspunkter • Forklare • Vurdere • Stille og besvare spørgsmål • Finde specifikke detaljer i teksttyper • Præsentere • Anvende • Finde ligheder og forskelle
Fransk	• Kommunikere • Skelne • Gætte

Fag	Færdighed
Humanistiske fag	
Fransk	• Fortælle • Stille og besvare spørgsmål • Gennemføre dialoger • Præsentere • Genkende teksttyper • Arbejde med enkle informationer • Sammenligne • Beskrive • Samtale • Deltage i meningsudveksling • Formulere • Skrive i et enkelt sprog under hensyntagen til situation, afsender og modtager
Historie	• Fortælle • Sammenligne • Redegøre • Perspektivere • Forklare • Beskrive • Skelne mellem typer af historiske fortællinger • Identificere • Formulere • Opstille scenarier • Begrunde • Vurdere • Konstruere historiske fortællinger • Analysere • Sætte i kronologisk sammenhæng • Udarbejde løsningsforslag • Udlede forklaringer • Diskutere • Læse og sprogligt nuanceret udtrykke sig mundtligt og skriftligt
Kristendomskundskab	• Udtrykke sig • Redegøre • Begrunde • Reflektere • Tolke • Læse faglige tekster og sprogligt nuanceret udtrykke sig mundtligt og skriftligt om deres indhold, formål og struktur
Modersmålsundervisning	• Deltage i samtaler og diskussioner • Reflekteret sammenligne • Formulere • Bede om hjælp eller støtte i samtalen • Gætte • Anvende genrekendskab som læseforståelsesstrategi • Træffe begrundede sproglige valg • Diskutere, fremlægge og formidle fagligt stof • Vurdere • Reflektere
Samfundsfag	• Tage stilling • Identificere • Diskutere • Beskrive

Fag	Færdighed
Humanistiske fag	
Samfundsfag	• Redegøre • Analysere • Formulere undersøgelser • Forklare • Formidle • Finde • Tolke • Udtrykke sig sprogligt nuanceret • Læse og skrive samfundsfaglige tekster
Tysk	• Kommunikere • Sammenligne • Gætte • Stille og besvare spørgsmål • Præsentere • Arbejde med information • Formulere • Beskrive • Udveksle budskaber og holdninger • Indgå i, fastholde og afslutte enkle samtaler • Skrive under hensyntagen til situation, afsender og modtager
Naturfag	
Biologi	• Design, gennemføre og evaluere undersøgelser • udvikle • Perspektivere • Kommunikere • Formulere • Undersøge • Konkludere og generalisere • Vurdere • Beskrive • Forklare • Diskutere • Argumentere • Sammenligne • Udtrykke sig præcist
Fysik/kemi	• Design, gennemføre og evaluere undersøgelser • Udvikle • Perspektivere • Kommunikere • Formulere • Undersøge • Konkludere og generalisere • Forklare • Udvikle • Vurdere • Beskrive • Undersøge • Analysere • Argumentere • Skelne • Diskutere • Tolke • Designe • Udtrykke sig præcist og nuanceret

Fag	Færdighed
Naturfag	
Geografi	• Designe, gennemføre og evaluere undersøgelser • Udvikle • Perspektivere • Kommunikere • Formulere • Undersøge • Konkludere og generalisere • Forklare • Vurdere • Beskrive • Analysere • Sammenligne • Argumentere • Diskutere • Læse og skrive naturfaglige tekster
Matematik	• Forklare • Vurdere • Undersøge • Stille og besvare spørgsmål • Løse problemer • Kategorisere • Beskrive • Tolke • Anslå • Sammenligne • Anvende ræsonnementer • Skelne • Argumentere
Natur/teknologi	• Undersøge (systematisk) • Beskrive • Designe • Perspektivere • Kommunikere • Skelne • Fortælle • Sortere og klassificere • Opstille forventninger • Formidle • Sammenligne • Diskutere • Bestemme • Argumentere • Udvikle • Forklare • Læse og skrive naturfaglige tekster
Praktiske/musiske fag	
Billedkunst	• Vurdere • Kategorisere • Analysere • Redegøre • Formidle • Præsentere • Samtale

Fag	Færdighed
Praktiske/musiske fag	
Håndværk og design	• Anvende • Arbejde med enkle designprocesser • Vælge • Skelne • Skitsere eller formulere • Udvikle • Forarbejde materialer efter instruktion • Læse og arbejde efter instruktioner • Fremstille efter oplæg • Præsentere • Evaluere
Idræt	• Beskrive • Analysere • Vurdere • Opstille regler • Beskrive • Organisere • Diskutere • Formidle • Forebygge • Udvikle
Madkundskab	• Fortolke • Vurdere • Redegøre • Analysere • Skelne • Udvikle
Musik	• Udtrykke sig (varieret) • Formidle • Redegøre • Beskrive • Analysere • Samtale

Overvejelser:

Forskelle mellem forskellige beskrivelser og forskellige forklaringer

Valget af genre som redskab til at opfylde den samlede læreplans mål kan undertiden være svært. Mange lærere fortæller om vanskeligheder med at skelne mellem de forskellige beskrivelsesgenrer, og hvad det er, der adskiller de forskellige forklaringer. Nedenfor følger lidt hjælp til, hvordan man kan tænke. I forbindelse med et temaarbejde om klima kan man for eksempel skrive tekster i mange forskellige genrer.

Beskrivelser

I en *komponentbeskrivelse* om klimaet er formålet at beskrive, hvilke elementer klimaet bestemmes af, eksempelvis nedbør og temperatur.

I en *informerende beskrivelse* om klimaet er formålet at beskrive forskellige aspekter, der handler om et og samme fænomen, for eksempel klimaet i forhold til mennesker, dyr, planter, transport osv.

I en *klassificerende beskrivelse* er formålet at beskrive forskellige typer klima, fastlandsklima og kystklima eller – for ældre elever – tropisk, subtropisk og tempereret klima og endelig polarklimaet.

Forklaringer

I en *faktoriel forklaring* er formålet at forklare, hvorfor klimaet varierer over jorden, men også inden for en og samme klimazone ved at angive de faktorer, der bestemmer dette. Det drejer sig for eksempel om faktorer som afstand til ækvator, højde over havet, havstrømme, vindretning, naturlig beskyttelse og bebyggelse.

I en *sekventiel årsagsforklaring* forklarer man den kronologiske proces, der fører frem til drivhuseffekten.

I en *konsekvensforklaring* redegør man for konsekvenserne af drivhuseffekten; vandstanden stiger, hvilket fører til oversvømmelser, tørke, misvækst, unormale vejrforhold osv.

Overvejelser:

Sådan kan teksterne i ekstramaterialet anvendes

På dvd'en findes en række tekster i forskellige genrer. De, der er med i bogen *Lad sproget bære – genrepædagogik i praksis*, finder du under de respektive genrefamilier. Øvrige tekster ligger under overskriften Ekstramaterialer. Teksterne findes i to udgaver: en udgave med kun selve teksten og en anden udgave, hvor også dekonstruktion af struktur og sproglige træk indgår. Meningen er, at læreren kan støtte sig til tekstdekonstruktionen og senere vælge, hvad der passer med hensyn til struktur og sproglige træk i det konkrete klasseværelse. I forbindelse med dekonstruktion af tekst sammen med elever kan den rene tekst kopieres på overhead eller vises via Smartboard.

Under overskriften Ekstramaterialer findes der også elevtekster, så du kan se, hvordan elever skriver i forskellige genrer, og hvordan deres tekster udvikler sig over tid. Husk på, at du kan anvende dine elevers tekster i forbindelse med dekonstruktion til at diskutere noget specifikt med hensyn til struktur eller sproglige træk. Lad dem anvende det metasprog, der er vokset frem under arbejdet, og tal om, hvad den elev, der har skrevet teksten, har udviklet.

Overvejelser: Evaluerende sprog i den argumenterende genre

Det evaluerende sprog kan udtrykkes mere eller mindre eksplicit. En del ord er i sig selv neutrale, men bliver vurderende i den konkrete kontekst.

I alle tekster er overskriften vigtig. Det er overskriften, der skal fange interessen og give læserne et første fingerpeg om, hvad teksten handler om, og hvad den har for en karakter. Afhængigt af genre varierer forekomsten af evaluerende sprog.

I de fremadrettede evalueringsskemaer for den informerende beskrivelse står der under overskriften relation, at man skal forholde sig objektivt. Der bør altså ikke forekomme evaluerende sprog. Teksten har i stedet en videnskabelig tilgang. Det mærkes også på overskrifternes formulering i de informerende beskrivelser. Overskrifterne er kortfattede og neutrale, for eksempel Kodri-
veren, Sverige, Vikingernes bopladser etc.

I den subjektive argumenterende genre er et evaluerende sprog helt almindeligt.

Her følger nogle eksempler på, hvordan det evaluerende sprog kan komme til udtryk:

- Ord, der udtrykker affekt: hade, elske, afsky, nyde
- Ord, der bedømmer og vurderer: klog, dum, sjovt, skidegodt
- Ord, der graduerer: meget, lidt, super, enormt
- Ord, der i sig selv indeholder en vurdering: kælling, påstår, gammel knark, idiot

At lave genreplancher i klasseværelset

Genre:

Formål:

Overskrift:

Struktur:

Sproglige træk: